

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 612 sahifa,
27-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Формирование здоровьесберегающей образовательной среды в начальной школе в условиях инклюзии.....	10
<i>Тургунова Нилуфар Абдусаломовна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez va aniq hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	16
<i>Dehqonova Maxliyoxon Shuhratjon, Musinjonova Dildoraxon Mahmudjon</i>	
Научно-педагогический анализ методов математического моделирования: численные и аналитические подходы в обучении студентов.....	19
<i>Мусурмонова Маъмура Оман кизи, Жураева Феруза Бахтиёр кизи, Сарсенбаева Мархабо Шадибековна</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish texnologiyasi.....	26
<i>Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi</i>	
M. Tvenning "Tom Soyerning boshidan kechirganlari" romanida bolalar obrazining tasviri masalasi.....	29
<i>Sattarov Farrux Nuridinovich</i>	
Pedagogik dasturiy vositalar yordamida dars sifatini oshirish.....	35
<i>D. K. Ibadullayev</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	41
<i>Isabekova Dilafruz Shermirzayevna</i>	
Молодёжь Узбекистана в системе политических процессов.....	46
<i>Юсупова Элеонора Фердинандовна</i>	
Математика o'qitishda zamonaviy yondashuvlar: vaziyatli tahlil va amaliy samaradorlik.....	51
<i>Matyagubova Nazira Hikmat qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida rivojlantirishning metodik modeli.....	54
<i>Choriyev Olmosbek Baxriddin o'g'li</i>	
Fan va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL).....	60
<i>M. D. Boynazarova</i>	
Оптимизация показателей сердечного цикла у спортсменов при хроническом физическом перенапряжении посредством фармакологической поддержки.....	63
<i>Нормуратов Абдулла Саппарович</i>	
Chidamlilikka yo'naltirilgan sport turlarida uglevod va energiya almashinuvini farmakologik korreksiyasi....	67
<i>Normuratov Abdulla Sapparovich</i>	
O'quvchilarga dutor ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	70
<i>Sa'dullayev Og'abek Abdurashid o'g'li, Nazirullayeva Nodira Akmal qizi</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida individual va jamoa mashg'ulotlarini tashkil etish mexanizmlari (cholg'u ijrochiligi misolida).....	74
<i>Omonova Charos Baxodir qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining o'quv-biluv faoliyatini motivatsiyalashda interfaol metodlardan foydalanish.....	79
<i>Saidova Zulfizar Norbobo qizi</i>	
O'qituvchining kognitiv egizagi (Digital Twin): sun'iy intellekt yordamida individual pedagogik uslubni modellashtirish.....	83
<i>Kuchkarova Feruza Qambaraliyevna</i>	
Abdusamad Boboxo'jayev rahbarligida tarix va arxeologiya institutining rivoji: 1964-yilgi arxiv hujjati misolida.....	91
<i>Abdullayev Botir Jabbor o'g'li</i>	
Maktab o'quvchilarining musiqiy idrokni shakllantirishning ijtimoiy va didaktik zarurati.....	93
<i>Abdumannan Maxammatov</i>	
"Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kalokagatiyani rivojlantirishning KAMOL modeli asosidagi pedagogik texnologiyasi".....	97
<i>Abdurahmonova Dilorom Jovliyevna</i>	
Morphological Structure and Word Formation of Ecotourism Terminology: A Cross-Linguistic Analysis With Reference to the Uzbek Language.....	104
<i>Absamatova Charos</i>	

Fizika fanini o'tqitishda masalalar yechishning ilmiy-metodik ahamiyati	107
<i>Akmal Mustafoyev Isaqulovich, Munajat Mustafoyeva Oltibekovna</i>	
Kasbiy yo'naltirilgan ingliz tili darslarida metakognitiv strategiyalar asosida akademik nutqni rivojlantirish..	111
<i>Allamuratov G'ofur Ashurovich</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish metodikasi	116
<i>Amanova Albina Dexqon qizi</i>	
Psychological Approaches in Teaching English in Preschool Education and their Effectiveness	120
<i>Berdikulova Zamira Albertovna</i>	
The Role of Family, Education, and Community Systems in Shaping Individual Psychological Well-Being .	124
<i>Dilbar Abdullayeva Ubaydullayevna, Iroda Panjiyeva Khayitovna</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	127
<i>Erboyev Suxrob Abdusalomovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	131
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda badiiy adabiyotning dolzarbligi	135
<i>Hasanova X. Z.</i>	
Gospital ta'lim sharoitida ona tili fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	139
<i>Hikmatov Bobobek Saydulloyevich</i>	
ASB bo'lgan bolalarda sensor buzilishlarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri	142
<i>Isaxanova Oybachin Abduraxim qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda kommunikativ faoliyat samaradorligining pedagogik mexanizmlari	146
<i>Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna</i>	
David haykali ko'z bo'lagining qalamtasvirini bajarish usullari	149
<i>Mo'minov Baxtiyor Karamatovich</i>	
Ta'limda fanlararo integratsiyadan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari	154
<i>Oblakulova Nodira Abduvali qizi</i>	
Ellipslarni tasviriy san'at va muhandislik grafikasida yasash metodikasi	160
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Kommunikativ strategiyaning yuzaga kelish omillari	170
<i>Normaxmatova Feruza Ruziboyevna</i>	
Umumta'lim maktab musiqa madaniyati darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammo va yechimlari	174
<i>O'rishboyeva Xumora O'rol qizi</i>	
Maktabda jismoniy tarbiya darslarida futbol elementlaridan foydalanib 10-11 yoshli bolalarda tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyati	177
<i>Qurbonbayeva Maftuna G'ayrat qizi</i>	
Maktabda darsdan tashqari futbol to'garaklarida o'quvchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish	182
<i>Ro'ziboyeva Fotima Qudrat qizi</i>	
Matn ustida ishlash samaradorligini baholash mezonlari	187
<i>Sadarova Nilufar</i>	
Neyroestetik stimurning yosh dinamikasidagi roli: kognitiv emotsional sferani qayta tashkil etish mexanizmlari	193
<i>Salaxidinova Xolida Xaliljonovna</i>	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning psixologik va axloqiy sifatleri	198
<i>Salomov Abdurasul Axmadovich</i>	
Funksiyaning hosilasi yordamida o'sish va kamayish oraliqlarini aniqlash metodikasi	201
<i>Sherzad Eshjanovich Bekchanov, Shohida Sadullaevna Ziyadullaeva, Abdusalom A. Xudoyberdiev</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda psixologik treninglarning nazariy va amaliy asoslari	205
<i>Sojida Safarova Saxadin qizi</i>	
Destruktiv xulq-atvor psixologik va pedagogik qarovsizlik oqibati sifatida	207
<i>Umirzoqova Shodiya Lutfullo qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	210
<i>Xoldorova Mashxura G'ulomovna</i>	

Роль антиоксидантной системы в повышении работоспособности спортсменов	214
Нурбаев Бахтиёр Ширинович	
Shaxs irodaviy sohasini rivojlantirishning psixologik determinantlari.....	217
To'ychiyeva Shoyista Jumabayevna	
Ta'lim jarayonida va talabalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	223
X. Xalilova, N. Niyazova	
Optimization of Periodontal Disease Treatment Tactics in Patients With Chronic Hepatitis C After Achieving a Sustained Virological Response	227
Makhmudova Ugiloy Bakhtiyorovna	
Pathogenetic and Clinical Rationale for the Prevention and Management of Periodontal Diseases in Workers Within Dust-Hazardous Environments	230
Turumova Marjona Bakhodirovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining boshqaruv faoliyati va kasbiy madaniyati	233
Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Soloyeva Rayhonoy Ravshanbek qizi	
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslari	236
Sultanov Xaytboy Eraliyevich	
Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali o'smirlarda huquqbuzarlik profilaktikasining pedagogik asoslari	241
Umarov Qobiljon	
Maktab o'quvchilari orasida kiberbulling profilaktikasi yo'llari	245
Jannazarova Juldizxan Aliyar qizi	
Kimyo ta'limi jarayonida kreativ yondashuv asosida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	250
Allaberdiev Zebinisobegim Ismoiljon qizi	
Universality in Phraseological Units in English, Dutch and Uzbek	253
Khaydarova Guzalkhon	
Texnologik ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: universitet darajasida istiqbollar	256
Musurmonova Ma'mura Oman qizi, Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna	
Chet el va mahalliy tajribalarda muhandislik musobaqalari samaradorligi	261
N. Nomozova, A. Muxamadiyev	
Autizm spektri buzilishlarining klinik-pedagogik xususiyatlari va ularni korreksiyalashning ilmiy asoslari.....	267
Polatova P. M., Polvonova Kishchan Ravshanovna	
Tenglamalar ildizlarini aniqlashda vatarlar usuli va python dasturiy modeli	272
Rizayeva Bahoroy Jahongir qizi	
Algebra fanini o'rganishda talabani xatolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullari	277
Zaxiriddinova Shahlo Zahiriddin qizi, Norboyeva E'zoza O'tabek qizi, Oqbutayeva Sumbula Normuhammad qizi	
Интегрированный подход как основа развития русской связной речи иноязычных студентов неязыковых специальностей	280
Бозорова Хулкар Одинакуловна	
Оптимизация трудовых отношений в системе общего среднего образования на основе HR-менеджмента: эмпирический анализ.....	284
Турикова Лазокат Машрабовна	
Pedagoglarning huquqiy maqomi hamda global kompetensiyalar bilan bog'liq muammo va yechimlar	296
Javohir Baxtiyorovich Shukurov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida og'zaki nutqni rivojlantirishning kommunikativ yondashuv asoslari	305
Holikulova Feruza Xasanovna	
Talabalarda internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning agressiv xulq-atvorga ta'siri	309
Tosheva Sayyora Raxmonqulovna	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari	314
Nurmatova Iroda Toxtasinovna, Qutlimuratova Dilnoza Oybek qizi	
O'quv materiallarini didaktik prinsiplar asosida bayon qilishning nazariy-amaliy asoslari	318
Turdiyeva Navruza Sheraliyevna	
Raqamli va globallashtirilgan muhitda maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish	323
Avazova Xidoyat Zafar qizi	

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida badiiy asar tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish orqali o'quvchilar nutqini boyitish ("Bog'bon va nihol" rivoyati misolida).....	327
Nurmurodova Nigora Abdusattorovna, Abduxalilova Mohinur To'raqul qizi	
Qoraqalpog'iston cho'l yaylovlarining holatiga katta qumsichqonlar ta'sirini baholash.....	331
Adilbayeva Genjexan	
O'zbekiston zaminida uyg'onish - renessans hodisasining yuz berishi: shakllanishi, musulmon va insoniyat dunyosi taraqqiyotidagi o'rni	335
Choriyev Mirjalol Baxtiyor o'g'li	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ekologik kompetentligini badiiy-loyihaviy faoliyat orqali rivojlantirish metodikasi	340
Istamov Zavqiddin Sa'dulloevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fonetik kompetensiyani rivojlantirish orqali orfografik va orfoepik bilimlarni shakllantirish	344
Mamasidikova Naima Toxirjon qizi	
Talabalarining mustaqil o'qish va o'rganish kompetensiyalarini rivojlantirishning metakognitiv aspektlari.....	348
Mirsobitova Parvina Bahodir qizi	
Sun'iy intellekt vositasida talabalarining axloqiy-estetik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari ..	351
Muminov Zokir Sharop o'g'li	
Ta'lim muhitining o'quvchilarning emotsional holatiga ta'siri.....	354
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li, Otaqurbonbova Nigina Rustam qizi	
STEAM yondashuvi asosida o'simliklar fiziologiyasi fanida o'quv mazmunini didaktik qayta tashkil etish xususiyatlari	358
Xoliqulova Gulchehra Alimardon qizi	
Особенности развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста.....	363
Мирзаева Наргиза	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari.....	367
Abdanbekova Nilufar Rixsiyevna	
O'qituvchining pedagogik mahoratini takomillashtirish va uni rivojlantirish omillari	370
Ismailova Shaira Ferdausovna	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	373
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
Inkluziv ta'limda pedagoglarning mahorati va pedagogik innovatsiyalar	378
Raxmonova Gullola Shavkatovna	
The Impact of Collaborative Writing Activities on EFL University Students' Essay Writing Skills: A Classroom-Based Study.....	382
Shovkieva Munisa Shonazar kizi	
ChatGPT va generativ AI vositalarining o'quv jarayonidagi didaktik imkoniyatlari.....	386
Sotivoldiyev Shohruhmirzo Abdumalik o'g'li	
O'qituvchi shaxsining pedagogik etikasi va kasbiy madaniyati.....	390
Sultonova Nargiza Nigmatovna	
Raqamli transformatsiya sharoitida talabalarining media savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	393
Zaxiriddinova Shaxlo, Nurova Manzura, Murodova Fayoz	
Talabalar matematik tafakkurini rivojlantirishda analizdan masalalar yechish strategiyalari	397
Zaxiriddinova Shaxlo, Tufliyeva Roziya, Ismatullayev Javohir	
Роль социальной компетентности в процессе интенсивного когнитивного развития	402
З. Ф. Азизова	
Роль научного знания в повышении качества образования	406
Сагатова Диёра Абдулазиз кизи	
Методы использование информационных технологий в научном исследовании качества образования в ВУЗе	409
Уразова Марина Батыровна, Туленова Карима Жандаровна, Генжебаева Кундуз Саламат кизи	
Академический стресс и формирование механизма "самообвинения" у студентов.....	412
Хошимова Дилорам Анваровна, Немаджанова Наргиза	
OTM, mahalla va oilalarda barqaror ma'naviy-axloqiy muhitni takomillashtirish tizimi	416
Karshiyev Jaxongir Abdurayimovich, Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich	
O'smirlar deviant xulq-atvori shakllanishida ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik bosh omil sifatida.....	421
Oliberdiyeva Buoysha Baxromjon qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi	

Oliy ta'limda tasviriy va amaliy san'at integratsiyasining zamonaviy pedagogik metodlari (Buxoro amaliy san'ati misolida).....	426
Abdullayev Suxrob Sayfullayevich	
STEAM texnologiyalari va uning qo'llanilishi	431
Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li	
Deviant xulq shakllanishining biopsixologik faktorlari	435
Ro'ziqulova Sevinch Ubaydullo qizi, Tohirova Go'zal Davronbek qizi	
Эмоциональная устойчивость как психологический фактор развития профессиональной компетентности будущих педагогов	438
Рафиев Фарход Акилович	
Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari.....	441
Aziboyev Shuhrat Olimovich	
Bola nutqi buzilishlarining psixologik sabablari.....	445
Xadicha Kamalova, Ziyodullo Elov	
O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish orqali tanqidiy fikrlash va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirish	449
Xolmatova Sabohat Ilhomovna	
O'qish savodxonligi darslarida xalqaro baholash tadqiqoti topshiriqlaridan foydalanish	453
Boychayeva Sharifa Saidkulovna	
Формирование иноязычной коммуникативной компетенции с помощью задания "диктогloss"	458
Касымова Феруза Суннатовна	
Ta'lim paradigmalarining evolyutsiyasi va zamonaviy tendensiyalari	463
Abdug'aniyeva Shaxzoda Shuxrat qizi	
O'qish savodxonligi darslarida badiiy va ilmiy-ommabop matnlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	467
Ostonova Madina Furqat qizi	
Milliy cholg'u sozlar va ularning o'ziga xos xususiyatlari	471
Raimjonov Sunnatulla O'ktamovich	
Forsayt pedagogikasi asosida talabalarining kreativ va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning amaliy jihatlari	475
Dushaboyeva Dinara Bahrom qizi	
Sun'iy intellekt yordamida individual o'qish yo'nalishini yaratish	479
Irgasheva Madina Irgashovna	
Ahmad al-Farg'oniyni hayot yo'li va ilm-fanga qo'shgan hissasi	484
Temirov Nabijon Solievich, Mo'sajonova Gulxumor Abduhalim qizi	
Data-Driven yondashuv asosida o'quvchilarning jismoniy rivojlanishini monitoring qilish va prognozlash modeli	487
Valiyev Jasurbek Saydullo o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim berishga tayyorlash mexanizmlari	491
Axmedova Orzigul Tulqinovna	
Mustaqil ish – ta'lim sifatini oshirish mezonidir	498
Erkayev Elmirza Temirovich	
Kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlari.....	503
Qobulov O'mirbek Azamat o'g'li	
Kiberbullin onlyn tahdid va uning o'smir xulq-atvoriga ta'siri	509
Saloxiddinova Xumora Mamamrayim qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi	
Yosh voleybolchi qizlarning muvozanat saqlash qobiliyatini oshirish	514
Saparboyeva Muhayyo Farhod qizi	
Talabalarda kasbiy kreativ kompetensiyalarini shakllantirishni psixologik pedagogik jihatlari	517
Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi, Sharipova Feruza Xo'jamurod qizi	
O'quv bilish faolligi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati.....	520
Sattarova Gulinoza Salim qizi	
Voleybol sport turini o'rgatish va uning mohiyati.....	523
Turg'unov Baxtiyor O'rolovich	
Malakali sportchilarni texnik tayyorgarligiga zamonaviy texnologiyalardan foydalanish yo'llari	526
Eryigitov Dilshod Xolboyevich	
Digitalization as a Driver of Inclusive Education: Enhancing Accessibility, Equity, and Learning Outcomes	529
Muhabbat Nazaraliyevna Toshmurodova	

Digital Transformation of HRM in Higher Education: Evidence from Uzbekistan	534
D. Umirova	
Bo'lajak logopedlarni og'ir nutq nuqsonli bolalar bilan ishlashga tayyorlashning integrativ metodikasi	538
Achilova Sevara Djasirkulovna	
Refleksiv o'qitish texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari.....	542
Uzoqboyev Xojiakbar Qobuljon o'g'li	
Dasturlashtirilgan ta'lim vositalari asosida bo'lajak muhandislarning mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi.....	546
Sharipova Nodira Ilxom qizi	
Digital Platforms and Tools Used in Engineering Education (Solid Edge, Solidworks, Fusion 360, ETC.) ...	552
Umirov Ilkhom Iskandar ugli	
Kognitiv og'ishlar va fanatizm: nazariy tahlil va talabalar o'rtasida empirik tadqiqot	556
Shohruh Shodiboyev	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlari...	562
To'rabekova Aziza Mirzabek qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ta'lim olish kompetensiyalarining psixologik asoslari	566
Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi	
Boshlang'ich tayyorgarlik guruhida umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik nisbatining ilmiy asoslari.....	572
Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich	
Talabalarda stress va motivatsiya o'rtasidagi munosabat.....	577
Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash mazmunining nazariy-metodologik asoslari	583
Amonov Mirjon Namozovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kognitiv rivojlanish bosqichlari	587
Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida so'z boyligini oshirishning pedagogik-psixologik muammolari yuzasidan mulohazalar	590
Shaxnoza Allaberganova	
Umumta'lim maktablarida biologiya darslarida innovatsion o'qitish metodlaridan foydalanish tadqiqotining tahlili.....	594
Mamadaliyeva Barnoxon Ibragimovna	
Haykaltaroshlik fanining shakllari va metodlari	598
Qodirov Bobirjon Botirjonovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxsiy-kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari.....	603
Dusmetova Maksuda Matnazarovna	
Onalik munosabatlari buzilishining psixologik omillari	608
Kasimova Xulkar Atabayevna	

ONALIK MUNOSABATLARI BUZILISHINING PSIXOLOGIK OMILLARI

Kasimova Xulkar Atabayevna

Ma'mun universiteti psixologiya kafedrası dotsenti, PhD

Annotatsiya: Mazkur maqolada onalik munosabatlari buzilishining psixologik omillari, deviant onalik fenomenining psixologik jihatlari hamda ona-bola munosabatlari shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar ilmiy-nazariy asosda tahlil qilingan. Tadqiqotlarda onalik munosabatining shakllanishi ayolning individual-psixologik xususiyatlari, homiladorlikning kechishi hamda ijtimoiy-madaniy muhit bilan chambarchas bog'liqligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: onalik munosabatlarning buzilishi, deviant onalik fenomeni, ona-bola munosabatlari, psixologik omillar, ijtimoiy-madaniy muhit.

Abstract: This article analyzes the psychological factors underlying disturbances in maternal relationships, the psychological aspects of the phenomenon of deviant motherhood, and the factors influencing the formation of mother-child relationships on the basis of scientific and theoretical approaches. The studies highlight that the formation of maternal attitudes and relationships is closely connected with a woman's individual psychological characteristics, the course of pregnancy, as well as the socio-cultural environment.

Key words: disturbances in maternal relationships, deviant motherhood phenomenon, mother-child relationships, psychological factors, socio-cultural environment.

Аннотация: В данной статье на научно-теоретической основе проанализированы психологические факторы нарушения материнских отношений, психологические аспекты феномена девиантного материнства, а также факторы, влияющие на формирование отношений между матерью и ребёнком. В исследованиях подчёркивается, что формирование материнского отношения тесно связано с индивидуально-психологическими особенностями женщины, течением беременности, а также социально-культурной средой.

Ключевые слова: нарушения материнских отношений, феномен девиантного материнства, отношения матери и ребёнка, психологические факторы, социально-культурная среда.

KIRISH

Onalik inson hayotidagi eng murakkab va mas'uliyatli ijtimoiy-psixologik hodisalardan biri hisoblanadi. U nafaqat biologik jarayon, balki ayol shaxsining emosional, motivasion va ijtimoiy rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq bo'lgan murakkab psixologik tizimdir. Zamonaviy psixologiya fanida onalik fenomenini o'rganishga bo'lgan qiziqishning ortishi jamiyatda kuzatilayotgan oilaviy munosabatlar transformatsiyasi, psixoemosional zo'riqlarning kuchayishi hamda ona-bola munosabatlarida yuzaga kelayotgan turli buzilishlar bilan izohlanadi.

So'nggi yillarda ona va bola o'rtasidagi munosabatlarning buzilishi bilan bog'liq holatlar psixologik tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biriga aylangan. Chunki bunday buzilishlar bolaning emosional farovonligi, ijtimoiy moslashuvi hamda psixik rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ayniqsa, onaning bolaga nisbatan beparvoligi, emosional sovuqligi, agressiv munosabati yoki bolani rad etish holatlari "deviant onalik" fenomeni doirasida o'rganiladi. Mazkur holatlarning shakllanishida ayolning individual-psixologik xususiyatlari, bolalik davridagi tajribasi, oilaviy munosabatlar tizimi, homiladorlikning kechishi hamda ijtimoiy-madaniy muhit muhim o'rin egallaydi.

Ilmiy tadqiqotlarda onalik munosabatining shakllanishi ko'p bosqichli psixologik jarayon sifatida talqin qilinadi. Xususan, V.I. Brutman, A.Ya. Varga, G.G. Filippova, A.I. Zaxarov kabi olimlarning ishlari onalikning shakllanish mexanizmlari, ona-bola emosional bog'lanishi hamda deviant onalik xulq-atvorining psixologik omillarini o'rganishda muhim ilmiy manba hisoblanadi. Ushbu tadqiqotlarda homiladorlik davri onalik identifikatsiyasi va emosional bog'lanish shakllanishining asosiy bosqichi sifatida baholanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi onalik munosabatlari buzilishining psixologik omillarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish, deviant onalik fenomenining psixologik xususiyatlarini ochib berish hamda ona-bola munosabatlari shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarni yoritishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Onalik munosabatlari inson psixik rivojlanishining eng muhim omillaridan biri bo'lib, bolaning emosional holati, ijtimoiy moslashuvi va shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy psixologiyada ona-bola munosabatlari biologik bog'liqlik bilangina emas, balki murakkab emosional, motivasion va ijtimoiy-psixologik tizim sifatida talqin qilinadi. Shu sababli onalik munosabatlarining buzilishi masalasi psixologiya fanining dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Onalik munosabatlarining buzilishiga sababchi bo'luvchi omillardan biri bu deviant onalik muammosidir. Deviant onalik muammosi hozirgi vaqtda psixologiya fanining ham nazariy, ham amaliy jihatdan eng dolzarb va murakkab tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu sohadagi tadqiqotlar nafaqat o'z farzandidan voz kechuvchi, unga nisbatan ochiqcha beparvolik yoki zo'ravonlik namoyon etuvchi onalar muammosini, balki ona va bola o'rtasidagi munosabatlar buzilishi bilan bog'liq holatlarni ham qamrab oladi. Mazkur munosabatlardagi buzilishlar bolaning emosional farovonligining pasayishiga, shuningdek, uning go'daklik, ilk bolalik va maktabgacha yosh davrlarida psixik rivojlanishida turli og'ishlarning shakllanishiga sabab bo'lishi mumkin [2; 7; 8; 9].

Kelgusidagi onalik uchun noqulay kechuvchi homiladorlik jarayoni, shuningdek, ayollarda keyinchalik farzandidan voz kechish ehtimolini yuzaga keltiruvchi xulqiy xususiyatlar V.I. Brutman, A.Ya. Varga, M.S. Radionova, I.Yu. Xamitova va boshqa olimlar ishlarida tahlil qilingan.

Dina Paynz fikricha, boladan voz kechish yoki deviant onalik xulq-atvorining boshqa shakllari yuzaga kelishining muhim sabablaridan biri psixologik infantilizm hisoblanadi. Mazkur holat bunday ayollarda bolaga nisbatan sadistik xususiyatlarning namoyon bo'lishini rag'batlantirishi mumkin [11].

Deviant onalikni o'rganishdagi yo'nalishlardan biri onalik-bola munosabatlari shakllanishining ilk bosqichlarida bola bilan adekvat o'zaro ta'sir imkoniyati cheklangan onalarning xususiyatlarini tahlil qilishga qaratilgan. Bunday holatlar, odatda, tug'ruq jarayonining buzilishi, yangi tug'ilgan chaqaloqlardagi kasallik holatlari yoki muddatidan oldin tug'ilish oqibatida ona va chaqaloq o'rtasida yuzaga keladigan majburiy yoki vaqtinchalik ajralish bilan bog'liq bo'ladi.

V.I. Brutman hamda I.Yu. Xamitova kabi tadqiqotchilarning ma'lumotlariga ko'ra, onalik munosabatining shakllanishi nafaqat ayolning hayotiy tajribasi va shaxsiy-psixologik xususiyatlariga, balki bolaning individual holati hamda tug'ruqdan keyingi davrda ona-bola o'zaro ta'sirini tashkil etish xususiyatlariga ham bevosita bog'liqdir [3; 7].

Onalik munosabatining xususiyatlari faqat ayolning madaniy va ijtimoiy mavqeiga emas, balki uning homiladorlikkacha va homiladorlikdan keyingi psixik rivojlanish tarixiga ham bog'liq deb hisoblanadi.

S. Trevarten fikriga ko'ra, onada bolaning emosional holatini to'g'ri anglash va unga mos ravishda munosabat bildirish qobiliyati ayolning bolalik va o'smirlik davridagi shaxsiy rivojlanish jarayoni natijasida shakllanadi.

Turli mualliflar onalik (ota-onalik) rivojlanishini bosqichlarga ajratib o'rganadilar. Bu bosqichlar homiladorlikni rejalashtirish davridan boshlanib, uni amalga oshirish jarayoni, birinchi va ikkinchi farzandning tug'ilishi davri, homiladorlikning shaxs rivojlanishi bilan bog'liqligi hamda uni onalik rivojlanishining alohida bosqichi sifatida ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi [10].

A.I. Zaxarov onalik instinkti rivojlanishida yettita senzitiv davrni ajratadi. Bu davrlarda qiz bolaning onasi va otasi bilan munosabatlari, o'yin faoliyati, jinsiy identifikatsiya bosqichlari (pubertat va o'smirlik davri) muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi [4].

G.G. Filippova tadqiqotlarida onalik ayol shaxsining ehtiyoj-motivasion sohasi sifatida qaraladi. U onalik tuzilishining tarkibiy qismlarini batafsil tavsiflab, uning beshta filogenetik va oltita ontogenetik rivojlanish bosqichini ajratadi [10; 11]. Onalikning shakllanishida eng muhim bosqichlardan biri homiladorlik davri hisoblanadi. Uning mazmuni ayolning o'z-o'zini anglashdagi o'zgarishlar bilan belgilanadi va bu o'zgarishlar yangi ijtimoiy rolni qabul qilish hamda bolaga nisbatan emosional bog'lanish hissining shakllanishiga yo'naltirilgan bo'ladi.

TADQIQOTMETODOLOGIYASI

Ko'plab tadqiqotchilar homiladorlik davrida kechadigan ustuvor kechinmalar xususiyatiga ko'ra ushbu bosqichni uch davrga ajratadilar:

1. Ayolning homiladorlikni saqlab qolish yoki sun'iy ravishda to'xtatish haqida qaror qabul qilish bosqichi;
2. Homila harakatining sezila boshlashi bosqichi;
3. Tug'ruqqa tayyorgarlik va bolaning oilaga kelishiga psixologik tayyorgarlik bosqichi.

Shuningdek, bola tug'ilgandan keyingi davr ham muhim hisoblanadi. Bu bosqichda ayol tomonidan bolani mustaqil shaxs sifatida psixologik qabul qilish va unga moslashish jarayoni amalga oshadi. Onaning emosional hayotidagi o'zgarishlar oilaviy munosabatlarda ham o'zgarishlarga olib keladi. Shu sababli har bir homiladorlik me'yoriy oilaviy inqiroz sifatida kechadi va yangi oila a'zosining qabul qilinishi bilan yakunlanadi.

Kuzatishlarga ko'ra, homiladorlikning uchinchi uch oyligida tug'ruqdan qo'rqish hissi kuchayadi hamda noaniqlik va o'z-o'ziga ishonchsizlik bilan bog'liq kechinmalar aniqroq namoyon bo'ladi. Homiladorlikning boshlang'ich davrida bu mazmunlar ko'proq bolaning kelgusi rivojlanish bosqichlari bilan bog'liq bo'lsa, homiladorlik oxiriga kelib esa asosan tug'ruq jarayoni va tug'ruqdan keyingi davr bilan bog'liq bo'ladi [1; 5; 6].

Onalik fenomeni to'g'risidagi tadqiqotlarning keng qamrovliligi (tibbiy, etologik, fiziologik, madaniy-tarixiy, sotsiologik, psixologik yo'nalishlar, shu jumladan psixoanalitik, psixoterapevtik, shaxsga yo'naltirilgan, qiyosiy-psixologik, psixologik-pedagogik va boshqa yondashuvlar) hamda ularda ko'rib chiqilayotgan onalikning turli jihatlari (fenomenologik, psixofiziologik, filogenetik, ontogenetik va boshqalar) mazkur muammoga ilmiy qiziqish yuqori ekanligini va uning zamonaviy fan hamda amaliyot uchun dolzarbligini tasdiqlaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Onalik munosabatlari buzilishining psixologik omillarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, mazkur muammo faqat biologik yoki individual omillar bilan emas, balki murakkab ijtimoiy-psixologik jarayonlar bilan ham bog'liqdir. Ayniqsa, nogiron farzandni tarbiyalayotgan onalarda onalik munosabatlarining shakllanishi o'ziga xos psixoemosional sharoitlarda kechadi. Tadqiqotlarda qayd etilishicha, bolaning rivojlanishidagi nuqson yoki surunkali kasallik haqida ma'lumot olish onada kuchli stress reaksiyasi, xavotir, aybdorlik hissi va emosional zo'riqishni yuzaga keltiradi. Ushbu holatlar ayrim vaziyatlarda ona-bola munosabatlarining emosional jihatdan murakkablashishiga sabab bo'lishi mumkin.

Ilmiy manbalarda nogiron farzandni tarbiyalayotgan onalarda eng ko'p uchraydigan psixologik holatlardan biri surunkali emosional charchoq ekani ta'kidlanadi. Bola parvarishining uzoq davom etuvchi va yuqori mas'uliyat talab qiluvchi xarakteri onaning psixologik resurslarini kamaytiradi. Natijada ayrim onalarda emosional sovuqlik, irratativlik, yuqori xavotirlilik yoki ortiqcha himoyachilik kabi reaksiyalar kuzatilishi mumkin. Biroq bunday holatlar har doim ham deviant onalik sifatida baholanmaydi. Zamonaviy psixologiyada bu ko'proq moslashuv qiyinchiliklari va psixologik zo'riqish natijasida yuzaga keluvchi reaksiyalar sifatida talqin qilinadi.

Tadqiqotlar shuni ham ko'rsatadiki, nogiron farzandli oilalarda ona-bola munosabatlarining sifati ko'p jihatdan ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasiga bog'liqdir. Turmush o'rtog'i, oila a'zolari hamda jamiyat tomonidan emosional yordamning yetishmasligi onaning yolg'izlik hissinı kuchaytiradi. Bu esa psixologik moslashuv jarayonini murakkablashtirib, onalik munosabatlarida ichki ziddiyatlarning paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin. Aksincha, ijtimoiy va psixologik qo'llab-quvvatlash mavjud bo'lgan oilalarda onalarning stressga bardoshliligi yuqoriroq bo'lishi kuzatiladi.

Nogiron farzandni tarbiyalayotgan onalarda yana bir muhim jihat - bolaning holatini psixologik qabul qilish jarayonidir. Tadqiqotchilar ushbu jarayon inkor qilish, aybdorlik, depressiv kechinmalar va moslashuv bosqichlari orqali kechishini qayd etadilar. Agar ona bolaning holatini qabul qilishda uzoq muddat qiyinchilikka duch kelsa, bu emosional yaqinlikning susayishiga yoki munosabatlarda zo'riqish paydo bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois psixologik yordamning ilk bosqichlarda tashkil etilishi muhim profilaktik omil hisoblanadi.

Shuningdek, ilmiy adabiyotlarda nogiron farzandni tarbiyalayotgan onalarda "onalikdan kuyish" (burnout) holati ham uchrashi qayd etiladi. Bu holat uzoq davom etuvchi stress, dam olish imkoniyatining cheklanganligi hamda doimiy tashvish bilan bog'liq bo'lib, onaning emosional holati va bolaga nisbatan munosabatiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli bunday oilalar bilan ishlashda nafaqat bolaga, balki onaning psixologik farovonligiga ham alohida e'tibor qaratish zarur.

Tahlillar natijasida onalik munosabatlari buzilishining shakllanishida individual-psixologik, emosional va ijtimoiy omillar o'zaro uzviy bog'liqligi aniqlandi. Ayniqsa, nogiron farzandni tarbiyalayotgan onalarda yuqori darajadagi psixoemosional zo'riqish, surunkali stress va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi ona-bola munosabatlarining murakkablashishiga ta'sir qiluvchi muhim omillar sifatida namoyon bo'ldi. Shuningdek, tadqiqotlar nogiron farzand mavjudligi avtomatik ravishda deviant onalikni shakllantirmasligini ko'rsatadi. Asosiy muammo ko'proq onaning emosional resurslari kamayishi, psixologik moslashuvning qiyin kechishi hamda uzoq davom etuvchi ruhiy zo'riqish bilan bog'liqdir. Shu bilan birga, oilaviy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mavjud bo'lgan holatlarda onalarning psixologik barqarorligi hamda ona-bola emosional bog'lanishining nisbatan mustahkamligi kuzatiladi.

Olingan natijalar nogiron farzandni tarbiyalayotgan onalar bilan ishlashda kompleks psixologik yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Ayniqsa, homiladorlik davridan boshlab psixologik konsultasiya, emosional qo'llab-quvvatlash va oilaviy psixoprofilaktik dasturlarni tashkil etish ona-bola munosabatlaridagi buzilishlarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, deviant onalik muammosi zamonaviy psixologiya fanining dolzarb va ko'p qirrali tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ona va bola o'rtasidagi munosabatlarning buzilishi bolaning emosional holati hamda psixik rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Onalik munosabatining shakllanishi ayolning shaxsiy tajribasi, psixologik xususiyatlari, homiladorlik va tug'ruq jarayonining kechishi, shuningdek, ijtimoiy-madaniy omillar bilan uzviy bog'liqdir. Homiladorlik davri esa onalik identifikatsiyasi va emosional bog'lanish shakllanishining eng muhim bosqichlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotlar natijalari onalik fenomenini kompleks ravishda o'rganish hamda ona-bola munosabatlaridagi buzilishlarning oldini olishga qaratilgan psixologik yondashuvlarni ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Боровикова Н.В. Условия и факторы продуктивного развития Я-концепции беременной женщины: автореф. дис. ... канд. психол. наук. - М., 1998. - 24 с.
2. Брутман В.И., Варга А.Я., Хамитова И.Ю. Предпосылки девиантного материнского поведения // Психологический журнал. - 2000. - Т. 21. - № 2. - С. 79-87.
3. Брутман В.И., Радионова М.С. Формирование привязанности матери к ребенку в период беременности // Вопросы психологии. - 1997. - № 6. - С. 38-47.
4. Захаров А.И. Ребенок до рождения. - СПб.: СОЮЗ, 1998. - 352 с.
5. Ильина И.Ю. Аффективное поведение и его коррекция в младшем дошкольном возрасте: автореф. дис. ... канд. психол. наук. - М., 1996. - 22 с.
6. Кинтария П.Я., Ментешашвили Л.И., Девдариани М.Г. Изучение функционального состояния ЦНС и психоэмоционального статуса родильницы // Акушерство и гинекология. - 1984. - № 3. - С. 67-68.
7. Коваленко Н.П. Перинатальная психология. - СПб.: Ювента, 2000. - 320 с.
8. Кочнева М.А. Особенности и роль психологических реакций беременных женщин в развитии осложнений беременности и родов: автореф. дис. ... канд. психол. наук. - М., 1992. - 21 с.
9. Кон И.С. Социология личности. - М.: Политиздат, 1984. - 148 с.
10. Тих Н.А. Предыстория общества. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1970. - 312 с.
11. Филиппова Г.Г. Материнство: сравнительно-психологический подход // Психологический журнал. - 1999. - Т. 20. - № 5. - С. 81-88.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.